

METODIKA

Hygiena prodeje nebalených výrobků

Pod Altánem 99/103, 100 00 Praha 10

tel.: +420 261 263 574

e-mail: normy@regio.cz | spotřebitel@regio.cz

www.top-normy.cz | www.konzument.cz

1. Úvod

Tento metodický materiál má být jednoduchou pomůckou pro pedagoga k podpoře vedení diskuze k tématu, jak správně nakupovat nebalené výrobky v obchodech. Program je zejména zaměřený na pekařské výrobky, ale lze ho zobecnit např. i na ovoce apod.

Cílem Sdružení českých spotřebitelů (SČS) bylo a je oslovovat starší školní mládež (vyšší ročníky základních škol, střední školy, učňovská mládež) s tématy, která jim přiblíží vnímání principů spotřebitelského chování, neboť veřejnost u nás dlouhodobě vnímá, že systematické nástroje pro zvyšování právního povědomí a orientace dětí a mládeže ve spotřebitelských otázkách jsou stále nedostatečné a nedostatečné.

Tématem „Hygieny prodeje nebalených výrobků“ a kvality prodeje obecně se naše sdružení věnuje intenzivněji druhým rokem v rámci projektu podpořeném Ministerstvem zemědělství. V letošním roce tedy navazujeme bezprostředně na výstupy realizované v loňském roce (2017) viz <http://spotřebitelzakvalitou.cz/kvalita-sektor-po-sektoru/hygiena-prodeje.php>.

Ke každému tématu zpracovává SČS rovněž metodický materiál, jehož cílem je poskytnout pedagogovi návod pro vedení výuky, diskuze včetně průzkumů mezi žactvem apod.

To je účelem i této metodiky.

2. Zařazení tématu hygieny prodeje do výuky

Doporučujeme tuto metodiku využít pro výuku a doplnění osnov u následujících předmětů a okruhů práce s dětmi ve školských zařízeních:

- **Základy práva**

Aspekt spotřebitelského a potravinového práva obecně a ve vztahu k prodeji potravin

- **Zdravý životní styl a výchova ke zdraví**

Pohled mladého člověka na různé trendy zdravého životního stylu

- **Občanská výchova**

Spotřebitelské chování a uvědomění

3. Cílová věková skupina

Vhodné pro vyšší ročníky ZŠ, studenty nižších ročníků SŠ, učňovských škol a oborů.

4. Spot

Základní charakteristika video spotu:

- poukazuje na nežádoucí jevy a špatné hygienické chování v prodejně na příkladu prodeje pekařského zboží
- spot zjednodušenou formou poukazuje na tři alternativy, ke kterým může v prodejně dojít ve vztahu mezi spotřebitelem a obsluhou na prodejně v případě, že spotřebitel nedodrží zásady nehygienického chování
- do příběhu je zapojen vrstevník mladých lidí, který má evokovat otázky: Jak byste se zachovali vy? Máte zkušenost podobnou některé z uvedených v tomto spotu?

Obsahová charakteristika spotu:

cílem spotu Hygiena prodeje nebalených výrobků (2018) je:

- dále posílit povědomí mládeže (jako budoucích spotřebitelů) ve vztahu k hygieně prodeje nebalených potravin;
- posilovat při tom pak ohleduplné chování cílových skupin s ohledem na hygienu při nakupování nebaleného zboží;
- zdůraznit při tom schopnost komunikace a potřebu přijmout i případná napomenutí či kritiku a pozitivně reagovat na vyvstalou situaci

Pozn.: Je zřejmé, že obě strany – prodejce i spotřebitel – se chovají tu a tam nepatřičně či i dokonce nepřístojně. A oba – prodejce i spotřebitel – mají sami co zlepšovat, aby mohli účinně vyzývat ke zlepšení chování i druhou stranu.

I letos se v projektu držíme tohoto motto:

CHOVEJ SE TAK, JAK BY SIS PŘÁL, ABY SE CHOVALI OSTATNÍ...TO PLATÍ I O HYGIENĚ PŘI NÁKUPU.

5. Metody práce se školním kolektivem

I. Se zaměřením na spotřebitelské právo:

- zákon č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele
- zákon č. 110/1997 Sb., o potravinách a tabákových výrobcích
- vyhlášky k provedení zákona o potravinách a tabákových výrobcích
- zákon č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví
- nařízení EU 178/2002/ES stanovující obecné principy a požadavky na potravinové právo, zřizující Evropský úřad pro bezpečnost potravin (EFSA) a stanovující postupy v záležitostech závadnosti potravin
- nařízení 852/2004/ES o hygieně potravin
- nařízení 853/2004/ES o specifických pravidlech pro hygienu potravin živočišného původu

Pozn.: Podstata těchto předpisů je složitá a jsou zde uvedeny jen indikativně, neočekává se jejich znalost ani od pedagogů, a vůbec ne od žáků a studentů.

Existuje ale řada zdrojů, které sumarizují podstatu, z nich některé (vhodné) uvádíme dále.

II. Se zaměřením na spotřebitelskou gramotnost v širším (obecnějším) pojetí:

- Na úvod je možné otestovat obecné znalosti studentů, jak se orientují při nakupování v denním životě.
- Spíše, než ověřovat a zkoušet konkrétní znalosti, doporučujeme navést diskuzi na zkušenosti (žáků a) studentů s uplatněním reklamace - např. jaké mají zkušenosti s reklamací v kamenném obchodě, a zda a jaké při nákupech na internetu?
- Lze položit i doplňující otázku, zda studenti vědí, jaká je zákonná doba pro uplatnění vady při reklamaci spotřebního zboží - nepotravinového výrobku? (Správná odpověď: 24 měsíců od data zakoupení).
- Umí si studenti poradit, kde najít pomoc, když chtějí uplatnit reklamaci, když prodejce jeho reklamaci odmítá uznat? (Lze je navést např. na [www stránky https://www.konzument.cz/kde-najit-pomoc.php](https://www.konzument.cz/kde-najit-pomoc.php)).
- „Konečným řešením“ (soukromoprávního) sporu spotřebitele s prodejcem např. právě při neuznané reklamaci je pak vždy soud. Existuje ale institut mimosoudního řešení spotřebitelských sporů, a je i vhodné navést žáky k tomu, aby si o mimosoudním řešení spotřebitelských sporů nastudovali zcela základní informace (jak

jim rozumí, např.: <https://www.konzument.cz/reseni-sporu/mimosoudni-urovnani-spotrebitelskych-sporu.php>), které v budoucnu využijí buď sami, anebo které mohou bezprostředně zprostředkovat i svým rodičům a blízkým ...

III. Se zaměřením na spotřebitelskou gramotnost s ohledem na to, jak správně nakupovat potraviny:

- Následující otázky slouží k navedení (žáků a) studentů k cílené diskusi k tématu – např.:

Víš (víte) jak správně nakupovat potraviny? Víš, jak mají být potraviny správně označovány? Čemu by ses měl při nákupu vyhnout, a naopak na co by sis měl dávat pozor?

Víš jakým způsobem se chovat, když se při nákupu v obchodě setkáš s (dalšími) příklady nehygienického prodeje?

- Diskutujte, jakým způsobem postupovat, když v obchodě s potravinami při nakupování narazíte na výrobek, který je prošlý, zkažený, nedostatečně označený? (Popište např. návod na postup – nejdříve sami, pak s pomocí uvedených zdrojů ...)
- Diskutujte, jaké hygienické prohřešky spotřebitelů v prodejnách znáte? (Popište např. zda jsou příklady ve spotu reálné? Jak tomu napomoci, co pro to udělat, aby se naše chování zlepšilo?)
- Diskutujte, jaké hygienické prohřešky prodejců znáte? (Můžete porovnat např. poměry u nás a ve vyspělém zahraničí, či navrhnout sepsat v několika bodech, co by studenti doporučili našim prodejcům ke zlepšení?)
- Diskutujte, zda probírané téma (probíraná témata) ve vztahu k hygieně prodeje potravin, bezpečnosti a kvalitě potravin a ochraně spotřebitele žáci a studenti komunikují v rodině? (Dotážete se dětí, zda rodiče a prarodiče mají o takové informace zájem, zda si nechají poradit apod.?)

Zdroje:

*Sdružení českých spotřebitelů vydává tiskem i e-formou edici publikací **Jak poznáme kvalitu?**¹*

*Sdružení českých spotřebitelů na svém webu [konzument.cz](http://www.konzument.cz) také uvádí **základní informace o potravinách, jejich bezpečnosti a kvalitě, a relevantním spotřebitelském právu k tomu: <http://www.konzument.cz/kde-najit-pomoc/potraviny.php>***

Následující rady a otázky, jak správně nakupovat potraviny, vydané Ministerstvem zemědělství² pod názvem **Víš, co jíš?** je pak žádoucí připojit, aby žáci a studenti získali ucelený pohled na diskutovaná témata v oblasti prodeje a konzumace potravin (Je vhodné vybrat několik příkladů a ty s žáky diskutovat podrobněji):

- Zásadně nekupovat potraviny bez patřičného označení.
- Nekupovat chlazené potraviny, které jsou umístěny mimo chladicí box.
- Nekupovat potraviny, u kterých nebyla dodržena předepsaná teplota skladování.
- Při větším nákupu nakupujte chlazené a mražené potraviny jako poslední a přepravujte je tak, aby bylo odděleno zejména syrové maso a drůbež od ostatních potravin.
- Potraviny, ze kterých může vytékat nějaká tekutina (maso, ryby, kysané zelí apod.) vložte do sáčků nebo samostatných tašek, protože hrozí riziko křížové kontaminace.
- Při nakupování vždy kontrolujte neporušenost obalu, je nepřijatelné obal opravit přelepením.
- U vakuově balených potravin není povoleno prodávat potraviny s nezatavenými obaly.

¹ <http://www.konzument.cz/publikace/jak-pozname-kvalitu.php>

² http://www.bezpecnostpotravin.cz/UserFiles/Kvasnickova/Brozurka_Vis_co_jis_small.pdf

- Na etiketách balených potravinářských výrobků si všimněte označení „Spotřebujte do“ (datum použitelnosti, po kterém již nesmí být výrobek prodáván) nebo „Minimální trvanlivost do“ (po tomto datu mohou být takto označené výrobky prodávány pouze, pokud jsou zdravotně nezávadné a musí být jako prošlé označeny a v prodejně odděleně umístěny).
- Nekupovat rozmražené potraviny, jejich prodej není povolen.
- Mraženým potravinám, které jsou obaleny větším množstvím ledu, se raději vyhněte. Je to známka toho, že potravina byla už jednou rozmrazena a pak zase zamrazena, čímž hrozí nejenom ztráta jakosti (kvality) potraviny, ale i vyšší riziko infekce, například nakažení salmonelou.
- Plesnivě a nahnílé potraviny, např. ovoce nebo zelenina, jsou zdravotně závadné, protože mohou obsahovat takzvané mykotoxiny – jedy tvořené plísněmi. Vykrájení poškozených a nahnílých částí nestačí. I zdánlivě zdravá část potraviny, která vám zůstane po vykrojení nebo odstranění plísně z povrchu (např. u marmelády), může být, a často také je, nakažena.
- Prodej tzv. výkrojů není povolen.
- Nekupovat potraviny s patrnou změnou barvy.
- Na čerstvé potraviny nikdy nesahejte holou rukou, k ověření čerstvosti potravin včetně pečiva používejte mikrotenový sáček nebo jednorázové rukavice. V civilizovaných prodejnách je mají. Nebojte se také upozornit zaměstnance obchodu nebo zákazníky na jejich nevhodné chování při „osahávání“ nebalených potravin, například pečiva, trvanlivých masných výrobků a sýrů, holou rukou.
- Při nákupu si všimněte chování a oblečení prodáváčů. Pokrývka hlavy, čistota jejich oblečení mohou naznačit, jak čisto je v celém obchodě.
- Nekupujte potraviny zbytečně do zásoby, můžete tak zabránit jejich možnému zkažení.
- Po nákupu je nejvhodnější dopravit potraviny ihned domů. Rozhodně nenechávejte nakoupené potraviny ve vozidle na slunci. Vysoká teplota se totiž rázem výhodnou pro mikroorganismy, které se ve vašich potravinách ihned rozmnoží a znehodnotí vám celý nákup.
- Po příjezdu domů vložte chlazené a mražené potraviny co nejdříve do chladničky či mrazáku.

IV. Se zaměřením na samostatné vyhledávání informací na internetu a následnou diskusi:

Možné úkoly pro samostatnou práci studentů s internetem s diskusí v kolektivu:

- Vyhledejte na internetu stránky zabývající se závadnými potravinami (Návod: www.potravinynapranyri.cz, www.viscojis.cz).
- Zjistěte, jakým způsobem se informace na tyto webové stránky dostávají (Návod: i spotřebitel může zadat svůj podnět).
- Zjistěte, kam tento podnět můžete zaslat ... Vyhledejte, jaké náležitosti má takovýto podnět přesně mít (Návod: <http://www.szpi.gov.cz/clanek/informace-o-projektu-potraviny-na-pranyri.aspx>, název výrobku, kde a kdy byl výrobek zakoupen, číslo šarže, data minimální trvanlivosti nebo použitelnosti výrobku).
- Najděte na webu Potraviny na pranýři konkrétní příklady prohřešků prodejce proti správné hygienické praxi. Najdete příklad ve vašem okolí. Půjdete vy a vaši rodiče do takového obchodu? (Návod: *Diskutujte takové případy i doma a ve svém okolí*)
- Vyhledej na internetu informace o tom - co je to šarže, jaký je rozdíl mezi minimální trvanlivostí a datem použitelnosti (Návod: *Seznamte se s právními předpisy*).
- Vyhledejte na internetu informace o orgánech, které mají na starosti bezpečnost a kvalitu a kam

se můžete obrátit se stížností, pokud v obchodě podle vašeho názoru není něco v pořádku (Návod: Státní zemědělská a potravinová inspekce – <http://www.szpi.gov.cz/>, Státní veterinární správa – <https://www.svscr.cz/>).

Vyhledejte na internetu odkazy na spotřebitelské organizace, které poskytují poradenství a kde můžete získat potřebné informace (Návod: např. Sdružení českých spotřebitelů)

Vyhledejte na internetu informaci, zda můžete jako spotřebitelé obecně uplatňovat svá práva i v jiných členských zemích EU, a pokud ano, jak postupovat?

(Návod: web Evropského spotřebitelského centra při České obchodní inspekci:

<https://evropskyspotrebitel.cz/> či také lze stáhnout přímo leták s požadovanými informace zde: <https://evropskyspotrebitel.cz/nakupy-v-eu/jak-reklamovat-zbozi-zakoupene-v-eu-letak-esc/>).

V. Se zaměřením na skupinovou diskusi k vyplnění dotazníku Umíme správně nakupovat? Umíme se správně hygienicky chovat?

Pozn.: Prostřednictvím průzkumu získáváme základní informace o povědomí žáků a studentů o hygieně prodeje potravin:

Otázky Ad 1-2) Základní údaje

Pro účely dotazníku nesbíráme žádné osobní údaje o žácích. Každý (respondent) pouze uvede, z jakého typu školy je a svoje pohlaví.

Otázka Ad 3) Jak se má v obchodě správně vybírat nebalené pečivo?

Dotazník uvádí několik možností a respondent by je měl očíslovat z hlediska toho, jakou důležitost jim přikládá (1 – největší důležitost, 4 – nejmenší důležitost)

Otázka Ad 4) Do čeho se má správně vkládat nebalené pečivo?

Dotazník uvádí několik možností a respondent by je měl očíslovat z hlediska toho, jakou důležitost jim přikládá (1 – největší důležitost, 4 – nejmenší důležitost)

Otázka Ad 5) Co má zákazník správně udělat, když mu pečivo upadne na zem?

Dotazník uvádí několik možností a respondent by je měl očíslovat z hlediska toho, jakou důležitost jim přikládá (1 – největší důležitost, 4 – nejmenší důležitost)

Otázka Ad 6) Máš osobní zkušenost z prodejny, kde obsluha upozornila spotřebitele na nepatřičné chování?

Může se jednat o osahávání zboží holýma rukama. Umístění psíka ve vozíku a jiné situace.

Pokud žák nemá takovou zkušenost, nebude odpovídat.

Žák, který byl svědkem takové události, zaškrtně jednu ze dvou uvedených odpovědí, anebo stručně 1-2 větami napíše, co „na své vlastní oči“ viděl.

Otázka Ad 7) Co má zákazník správně udělat, když je nachlazený (např. opakovaně kýchá) a chce si koupit nebalené pečivo?

Dotazník uvádí několik možností a respondent by je měl očíslovat z hlediska toho, jakou důležitost jim přikládá (1 – největší důležitost, 4 – nejmenší důležitost)

Otázka Ad 8) Kde jsem se dozvěděl, jak se správně chovat při nákupu pečiva.

Respondent by měl z uvedených možností zaškrtnout pouze jednu nejvíce přílehavou odpověď.